

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Робоча програма
навчальної дисципліни
"РЕГІОНАЛЬНА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА
ПОЛІТИКА"

для слухачів магістратури за спеціальністю
8.15010002 "Державна служба"
всіх форм навчання

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2016

Затверджено на засіданні кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки.

Протокол № 11 від 30.03.2016 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: Н. Л. Гавкалова

М. В. Грузд

В. І. Мельник

Г. М. Шумська

Т. А. Власенко

Робоча програма навчальної дисципліни "Регіональна Р 58 соціально-економічна політика" для слухачів магістратури за спеціальністю 8.15010002 "Державна служба" всіх форм навчання : [Електронне видання] / уклад. Н. Л. Гавкалова, М. В. Грузд, В. І. Мельник та ін. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 61 с.

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами. Вміщено плани лекцій, практичних та семінарських занять, матеріали для закріплення знань (завдання для самостійної роботи, контрольні запитання), методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи слухачів, у тому числі контрольні запитання для самодіагностики, методику активізації процесу навчання.

Рекомендовано для слухачів магістратури за спеціальністю 8.15010002 "Державна служба" всіх форм навчання.

Вступ

Для стабільного розвитку суспільства та сталого розвитку держави необхідно забезпечити збалансованість загальнодержавних інтересів з інтересами населення регіонів та територіальних громад. Має бути досягнуто оптимальне співвідношення децентралізації і централізації влади для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів. Означені завдання досягаються лише при застосуванні нових напрямів суспільного регіонального відтворення, які відбивають зв'язки і залежності між компонентами територіальних соціально-економічних систем.

Суспільно-економічні перетворення, що здійснюються в регіонах України на сьогодні, змушують виявляти закономірності соціально-економічних процесів та відкривати шляхи щодо створення ефективної ринково-орієнтованої системи управління регіонами.

Навчальна дисципліна "Регіональна соціально-економічна політика" спрямована на вивчення передумов та закономірностей розміщення продуктивних сил, господарських комплексів як самовідтворюючих соціально-економічних систем, регіональної економічної політики України та інтеграційних процесів у країні.

Регіональна соціально-економічна політика є сферою діяльності, що заслуговує на уважне вивчення внаслідок важливості її для загальної освіти слухачів магістратури, а також як однієї з навчальних дисциплін підготовки слухачів освітнього ступеня "магістр" за спеціальністю "Державна служба".

Навчальна дисципліна "Регіональна соціально-економічна політика" посідає важливе місце у навчальному процесі, оскільки надає методологічні, методичні знання, допомагає сформувати компетентності щодо аналізу, оцінки і розробки заходів для ефективного управління економікою держави та її регіонів (соціально-економічним розвитком країни).

Вивчення даної навчальної дисципліни сприятиме підвищенню рівня загально-економічної підготовки слухачів, формуванню у них компетентностей з ефективного управління економікою держави та її регіонів у сучасних умовах господарювання.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 1501 "Державне управління"	Вибіркова
Змістових модулів – 3	Спеціальність 8.15010002 "Державна служба"	Рік підготовки: 2-й
Загальна кількість годин – 216		Семестр: 3-й
Тижневих годин: аудиторних – 4; самостійної роботи слухача – 15	Освітній ступінь: магістр	Лекції: 12 год.
		Семінарські, практичні: 36 год.
		Самостійна робота: 164 год.
		Вид контролю: екзамен 4 год.

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить 29 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є формування компетентностей щодо теоретичних і практичних засад територіальної організації продуктивних сил України, сучасного стану та напрямів соціально-економічного регіонального розвитку, територіальної та галузевої структури господарського комплексу при раціональному використанні всіх видів ресурсів.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**: вивчення основних понять та категорій економіки регіону; отримання цілісного уявлення про структуру і форми територіальної організації з урахуванням подальшого розвитку суспільного і територіального поділу та інтеграції праці; формування професійних компетентностей щодо управління розвитком конкретного регіону при здійсненні регіональної соціально-економічної політики; ознайомити студентів з особливостями соціально-економічного розвитку регіону та сформуванню здатності означати пріоритети розвитку за допомогою SWOT-аналізу; навчитися аналізувати, раціонально

і критично оцінювати систему соціально-економічного розвитку регіону, ефективно застосовувати інструменти реалізації стратегії регіону; розробляти та обґрунтовувати критерії вибору альтернатив реалізації стратегії регіону; використовувати інструментарій проектного менеджменту при розробці та реалізації стратегії регіонального розвитку; засвоєння сутності, функцій та ролі місцевих фінансів як складової фінансової системи держави; змісту регіональної фінансової політики та механізму її реалізації; організаційних основ управління місцевими фінансами; нормативно-правових засад функціонування місцевих фінансів; теоретичних засад та особливостей функціонування системи місцевих фінансів України в сучасних умовах.

Об'єктом навчальної дисципліни є господарські та соціально-економічні процеси і явища, що відбуваються в економіці держави та її регіонів.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення законів, закономірностей та принципів територіальної організації виробництва у розрізі окремих регіонів України, ефективності галузей економіки.

Зміст даної дисципліни є логічним продовженням та має змістовно-методичні зв'язки з такими дисциплінами, як "Економіка", "Державне управління", "Соціальна і гуманітарна політика", "Фінансове регулювання економіки" та ін.

У процесі навчання слухачі здобувають необхідні професійні компетентності під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та перевірки здобутих компетентностей має самостійна робота слухачів. Усі види занять розроблені відповідно до кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни слухач повинен:

знати:

теоретичні основи територіальної організації продуктивних сил при розумінні передумов формування територіально-виробничих комплексів з визначеною спеціалізацією господарства та організаційно-технологічною структурою господарства;

основи економічної оцінки інтегрального природно-ресурсного потенціалу та демографічної ситуації;

конкретні засоби та інструменти організації продуктивних сил регіону;

сучасний стан зовнішньоекономічних зв'язків України та розуміти проблеми і перспективи інтеграції в Європейський Союз;

основи формування ідеї сталого розвитку продуктивних сил;
теоретичні основи стратегічного планування та прогнозування;
понятійний апарат та методологію дослідження проблем соціально-економічного розвитку регіону;
інститути реалізації та джерела фінансування регіональних стратегій;
перелік показників соціально-економічного розвитку регіональних систем для забезпечення ефективності стратегічного управління регіонами;
понятійний апарат та методологію дослідження проблем соціально-економічного розвитку регіонів;
показники соціально-економічного аналізу регіонального розвитку;
порядок інтегральної оцінки стратегічного розвитку;
елементи стратегічної платформи;
інститути реалізації стратегії регіону;
джерела фінансування реалізації регіональних стратегій;
підходи до організації процесу стратегічного планування;
сутність стратегії створення позитивного іміджу регіону;
особливості генерування критеріїв оцінки стратегій регіонального розвитку;
методи вибору альтернатив регіонального розвитку за обраною сукупністю критеріїв;
основні інструменти проектного менеджменту та особливості їх реалізації на регіональному рівні;
вимоги до розробки стратегій розвитку малих міст;
сутність, функції та роль місцевих фінансів як складової фінансової системи держави;
основні структурні елементи фінансової системи України;
організаційні основи управління місцевими фінансами;
основні форми, методи та інструменти фінансового впливу;
нормативно-правові засади функціонування місцевих фінансів;
сутність та склад доходів місцевих бюджетів;
сутність та класифікацію видатків місцевих бюджетів;
основні методи бюджетного планування;

Вміти:
використовувати переваги регіону і підбирати конкретні засоби та інструменти для належного управління продуктивними силами регіону;
здійснювати оцінку впливу факторів на розвиток продуктивних сил та визначати вплив територіального поділу праці на структуру господарства;

аналізувати, раціонально та критично оцінювати систему територіального поділу праці, раціонально застосовувати інструменти регулювання регіонального відтворення;

планувати, формувати, здійснювати оцінку ефективності заходів регіональної економічної політики з метою вирівнювання ступенів соціально-економічного розвитку регіонів України;

здійснювати контроль за виконанням прав, обов'язків та відповідальністю виконавців регіональної економічної політики, ефективно делегувати повноваження;

аналізувати галузеву структуру господарства та визначати тенденції розвитку господарського комплексу України;

визначати оптимальні способи та напрямки використання наявних природних ресурсів;

проводити розрахунки щодо визначення рівня людського потенціалу, ринку праці та збалансованості робочих місць та робочої сили;

оцінювати рівень соціально-економічного розвитку регіонів, визначати шляхи зміцнення конкурентних позицій регіонів та розробляти стратегію економічного зростання;

розробляти комплексну програму реалізації раціональної моделі регіонального розвитку;

обґрунтовувати напрями стратегічного розвитку за допомогою належних механізмів;

досліджувати тенденції регіонального розвитку за допомогою SWOT-аналізу;

обґрунтовувати критерії для оцінювання ефективності стратегії регіону; передбачати наслідки прийнятих управлінських рішень щодо реалізації тієї чи іншої складової стратегії регіону;

розраховувати основні соціально-економічні показники та застосовувати їх економічну сутність для ефективного здійснення стратегії регіону;

визначати вагомість критеріїв оцінки альтернатив регіонального розвитку за експертними методами;

розробляти дерево цілей стратегії в рамках проектного підходу;

здійснювати структурну декомпозицію робіт відповідно до дерева цілей та результатам SWOT-аналізу;

розробляти сітьові та календарні графіки робіт;

будувати діаграму якості управління проектом;

оцінювати ризики реалізації проекту стратегічного розвитку;

обґрунтовувати ресурси для реалізації пакетів робіт у рамках проекту стратегічного розвитку та формувати його бюджет;

розробляти заходи щодо вибору доцільних інструментів регуляторного впливу держави на господарські процеси з метою досягнення економічної раціональності;

розробляти прогнози можливих наслідків порушення макроекономічної рівноваги та їх впливу на поведінку економічних суб'єктів;

готувати програмні документи (стратегії, програми, концепції) виходячи із оцінки фінансового забезпечення та добору адекватних механізмів впровадження державно-управлінських рішень;

розробляти пропозиції до регіональних програм соціально-економічного розвитку, державних та регіональних цільових програм, спрямованих на підвищення ефективності соціально-економічного розвитку;

оцінювати стан соціально-економічного розвитку регіону, виходячи з системного аналізу показників місцевого бюджету;

готувати аналітичні довідки, пропозиції, доповіді на підставі статистичного аналізу показників виконання місцевого бюджету.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню слухачами професійними компетентностями, що наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Професійні компетентності, які отримують слухачі після вивчення навчальної дисципліни

Код компетентності	Назва компетентності	Складові компетентності
1	2	3
РСЕП* 1	Використовувати механізм дієвого регулювання господарських процесів в економіці регіонів	Здатність використовувати переваги регіону і підбирати конкретні засоби та інструменти для належного управління соціально-економічним регіональним розвитком
		Здатність аналізувати галузеву структуру господарства та визначати тенденції розвитку господарського комплексу України
		Здатність визначати оптимальні способи та напрямки використання наявних ресурсів регіону з метою розробки комплексної програми реалізації раціональної моделі регіонального розвитку

1	2	3
		<p>Здатність планувати, формувати, здійснювати оцінку ефективності заходів регіональної економічної політики з метою вирівнювання ступенів соціально-економічного розвитку регіонів України</p> <p>Здатність здійснювати контроль за виконанням прав, обов'язків та відповідальністю виконавців регіональної економічної політики, ефективно делегувати повноваження</p>
РСЕП 2	Розробляти стратегію регіонального розвитку з використанням інструментарію соціально-економічної діагностики, SWOT-аналіз та проектного підходу	<p>Здатність усвідомлювати особливості соціально-економічного розвитку регіону та означати регіональні пріоритети за допомогою підбору конкретних засобів та інструментів для належної реалізації стратегії регіону</p> <p>Здатність планувати та здійснювати SWOT-аналіз регіону з метою соціально-економічної діагностики та формування передумов розвитку</p> <p>Спроможність генерувати та визначати важливість критеріїв оцінки стратегій регіонального розвитку, порівнювати розроблені альтернативи за сукупністю критеріїв</p> <p>Здатність розробляти та реалізовувати стратегію розвитку малого міста з використанням інструментарію проектного менеджменту</p>
РСЕП 3	Здатність організовувати виконання завдань щодо здійснення регуляторного впливу держави на фінансові відносини з метою досягнення економічної раціональності	<p>Здатність здійснювати оцінку фінансового забезпечення впровадження державно-управлінських рішень щодо економічного і соціального розвитку регіонів</p> <p>Здатність обирати адекватні фінансові механізми впровадження державно-управлінських рішень щодо економічного і соціального розвитку регіонів</p> <p>Здатність оцінювати стан соціально-економічного розвитку території на основі системного аналізу показників місцевого бюджету</p> <p>Здатність здійснювати оцінку ефективності регуляторного впливу держави на фінансові відносини на мезорівні</p>

*Регіональна соціально-економічна політика

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в табл. А.1 додатка А.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Економіка регіону

Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни

1.1. Сутність, об'єкт, предмет дисципліни та основні поняття.

Предмет і понятійний апарат дисципліни "Регіональна соціально-економічна політика". Підходи до визначення понять "продуктивні сили" та "розміщення продуктивних сил". Основна мета навчальної дисципліни. Об'єкти вивчення дисципліни. Структура економіки регіону. Складові структури економіки регіону.

1.2. Завдання дисципліни.

Основні завдання дисципліни.

1.3. Місце та роль науки в системі економічних дисциплін, її зв'язок з іншими науками.

Зв'язок дисципліни з іншими дисциплінами і науками. Основний внесок дисципліни у розвиток економічних та інших дисциплін.

1.4. Методологія дисципліни.

Визначення поняття "метод". Методологія дослідження проблем реалізації регіональної соціально-економічної політики. Класифікація основних методів, що використовуються у процесі реалізації регіональної соціально-економічної політики. Характеристика основних методів реалізації регіональної соціально-економічної політики.

Тема 2. Регіон у системі територіального поділу праці

2.1. Поняття та економічна сутність регіону у системі територіального поділу праці.

Підходи до визначення поняття "регіон". Порівняльний аналіз понять "економічний район" та "регіон".

2.2. Типологія та класифікація регіонів.

Класифікація регіонів. Характеристика основних типів регіонів.

2.3. Функції регіонів.

Основні функції регіонів. Установи, які впливають на регіональний розвиток та регіональне управління при виконанні функцій регіонів. Фактори, що впливають на ступінь реалізації функцій.

Тема 3. Реалізація регіональної соціально-економічної політики

3.1. Сутність і цілі реалізації регіональної економічної політики.

Сутність, мета та основні завдання реалізації регіональної економічної політики. Державна регіональна політика як складова регіональної економічної політики держави.

3.2. Принципи державної регіональної економічної політики в Україні.

Зміст принципів державної регіональної економічної політики та їх практична реалізація в Україні.

3.3. Складові частини державної регіональної економічної політики.

Сутність та зміст основних складових частин державної регіональної економічної політики в Україні.

3.4. Реалізація регіональної економічної політики органами влади в Україні.

Структура влади країни. Повноваження центральних органів державної виконавчої влади при здійсненні регіональної політики. Повноваження регіональних державних органів виконавчої влади. Повноваження органів місцевого самоврядування.

3.5. Складові частини механізму регіональної економічної політики в Україні.

Нормативно-правові основи реалізації регіональної економічної політики в Україні. Форми, методи та інструменти реалізації регіональної економічної політики. Інституційне забезпечення державної регіональної політики: стан, проблеми та перспективи.

Тема 4. Природний і трудовий потенціал України

4.1. Природно-ресурсний потенціал території.

Характеристика окремих складових природно-ресурсного потенціалу регіонів України (мінеральні, земельні, водні, лісові, рекреаційні ресурси). Природні ресурси як економічний фактор розвитку економіки.

4.2. Економічна оцінка природних ресурсів території.

Особливості оцінки окремих видів природних ресурсів (мінеральних, земельних, водних, лісових, рекреаційних та ін.). Рівень забезпеченості регіонів України природними ресурсами та їх економічна оцінка. Вплив природних ресурсів на економічний розвиток регіону.

4.3. Демографічний потенціал території.

Характеристика демографічного потенціалу регіонів України. Основні показники оцінки демографічного потенціалу регіонів країни. Міграція

населення та її види. Аналіз міграційних процесів в Україні. Показники руху населення.

4.4. Трудоресурсний потенціал території.

Сутність і особливості регіонального ринку праці. Трудовий потенціал регіонів країни. Поняття економічної активності населення регіону як основи трудоресурсного потенціалу регіону. Показники оцінки трудоресурсного потенціалу регіонів країни.

Змістовий модуль 2. Стратегія регіону

Тема 5. Сутність стратегії та особливості розробки стратегії регіону

5.1. Сутність стратегії.

Визначення стратегій як процесу. Стратегії як результат. Багатоплановість поняття "стратегія". Генезис теоретичних підходів до визначення стратегії. Стратегія регіону. Фактори, що найбільш суттєво впливають на зміст стратегії регіону. Визначення бачення регіонального розвитку і стратегічних цілей. Формування списку головних загальних регіональних стратегічних альтернатив.

5.2. Основні підходи до формулювання стратегій.

Формулювання стратегії. Основні моделі розробки стратегії. Основні підходи до розробки стратегії. Роль адміністративного апарату в розробці стратегії. Шляхи забезпечення ефективності стратегічного управління регіонами.

5.3. Терміни та стадії процесу розробки стратегії регіону.

Принципова схема структури та взаємозв'язку ресурсів регіону. Соціально-економічний аналіз регіону. Аналітичні матеріали стратегії регіону. Процес побудови стратегії соціально-економічного розвитку регіону та розробка стратегічної платформи. Джерела фінансування реалізації регіональних стратегій. Інтегральні оцінки стратегічного розвитку згідно з національними та європейськими підходами. Особливості стратегії створення позитивного іміджу регіону для розвитку загального управління регіоном та охорони навколишнього середовища.

5.4. Забезпечення виконання стратегії регіону.

Основні чинники, що впливають на якість стратегії та її виконання. Реалізація (виконання) стратегії регіону. Інститути реалізації регіональних стратегій. Вплив стратегії та дій з її здійснення на рівень соціально-економічного розвитку регіону. Основні елементи механізму реалізації

стратегії регіону. Контроль доведення стратегічних завдань до виконавців. Внесення корективів до стратегії регіону. Відповідальність за виконання регіональних стратегій. Основні проблеми втілення стратегій.

Тема 6. SWOT-аналіз і стратегічне планування розвитку регіону

6.1. Сутність SWOT-аналізу.

Сутність SWOT-аналізу та його основні елементи. Матриця SWOT-аналізу: сильні та слабкі сторони регіону, можливості та загрози регіонального розвитку.

6.2. Основні етапи застосування SWOT-аналізу.

Основні правила для ефективного проведення SWOT-аналізу. Збір оцінок, зроблених зацікавленими сторонами щодо сильних і слабких сторін, можливостей і загроз соціально-економічного розвитку регіону.

6.3. Мета та принципи стратегічного планування.

Сутність стратегічного планування. Головні переваги стратегічного планування. Розробка стратегічних планів як специфічний вид діяльності. Мета стратегічного планування. Основні принципи стратегічного планування.

6.4. Моделі стратегічного планування регіонального розвитку.

Підходи до організації процесу стратегічного планування. Філософія стратегічного планування. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону. Фактори, які не дають змоги широко застосовувати систему стратегічного планування.

Тема 7. Обґрунтування критеріїв та методів вибору стратегії розвитку регіону

7.1. Обґрунтування критеріїв відбору стратегії розвитку регіону.

Сутність поняття "критерій" та особливості його розуміння в розрізі регіонального розвитку. Визначення сукупності критеріїв відповідно до внутрішнього та зовнішнього середовища. Вибір критеріїв відповідно до стратегічних пріоритетів розвитку області, підтримки владою регіону, отримання співфінансування, досягнення конкретних та вимірюваних результатів, поліпшення життя громадян, вирішенню соціальних питань та покращенню ґендерної рівності у області, принципам стійкого розвитку та екологічним пріоритетам, партнерству між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, бізнесу та громадськості.

7.2. Методи вибору альтернатив регіонального розвитку.

Методи експертного оцінювання важливості критеріїв вибору альтернатив. Оцінювання узгодженості думок експертів шляхом розрахунку коефіцієнта конкордації. Обґрунтування вибору альтернатив за сукупністю критеріїв за методом аналізу ієрархій.

Тема 8. Розробка стратегії розвитку відповідно до проектного підходу

8.1. Особливості розробки стратегії розвитку малого міста.

Розгляд імплементації інструментарію стратегічного управління на прикладі м. Мерефа Харківської області: принципи розробки стратегії розвитку, система оцінки соціально-економічного розвитку міста, основні етапи розробки стратегії розвитку, побудова дерева цілей. Визначення складових стратегії: екологічна безпека, ефективне ЖКХ та розвинута інфраструктура, комунікативна складова: взаємодія місцевого самоврядування та громади, соціальна сфера, орієнтована на людей і економічне зростання та інвестиційна привабливість.

8.2. Проектний підхід до планування та реалізації стратегії розвитку.

Визначення зацікавлених сторін та розгляд інструментарію управління комунікаціями. Особливості розробки дерева цілей на основі отриманих результатів SWOT-аналізу. Розробка структурної декомпозиції робіт та пакетів робіт для реалізації поставлених цілей у рамках проектного підходу. Розробка матриці відповідальності за напрямками реалізації стратегії. Календарне планування сформованих пакетів робіт. Аналіз чинників, які впливають на якість реалізації проекту. Аналіз ризиків та формування бюджету проекту.

Змістовий модуль 3. Місцеві фінанси

Тема 9. Сутність та організаційні засади функціонування місцевих фінансів

9.1. Сутність, функції та призначення місцевих фінансів.

Еволюція місцевих фінансів. Економічна сутність місцевих фінансів. Місцеві фінансові ресурси, їх функції: розподільна, контрольна, регулююча, стимулююча, стабілізаційна. Структурні елементи місцевих фінансів. Роль місцевих фінансів у соціально-економічному розвитку суспільства.

9.2. Нормативно-правове регулювання місцевих фінансів в Україні.

Місцеві фінанси як фінансово-правова категорія. Законодавчі, нормативно-правові та інструктивні документи, що регламентують функціонування місцевих фінансів. Європейська хартія про місцеве самоврядування. Конституція України. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні". Бюджетний кодекс України. Щорічні Закони України "Про Державний бюджет України".

9.3. Управління місцевими фінансами в Україні.

Бюджетний процес на місцевому рівні. Поняття бюджетного процесу. Основні стадії бюджетного процесу. Основні учасники бюджетного процесу. Органи управління місцевими фінансами. Казначейська система обслуговування місцевих бюджетів. Фінансовий контроль на місцевому рівні.

Тема 10. Місцеві бюджети як фінансова база органів місцевого самоврядування

10.1. Роль місцевих бюджетів у державній фінансовій системі.

Сутність поняття "місцеві бюджети". Склад місцевих бюджетів. Принципи побудови системи місцевих бюджетів. Загальний та спеціальний фонд місцевого бюджету. Резервний фонд місцевого бюджету. Сучасні тенденції функціонування місцевих бюджетів в Україні. Перспективи розширення фінансової автономії місцевих бюджетів.

10.2. Міжбюджетні відносини та їх інструменти.

Поняття та мета регулювання міжбюджетних відносин. Моделі організації міжбюджетних відносин: концепція субсидіарності, бюджетний унітаризм, бюджетний федералізм. Фінансове вирівнювання та механізми бюджетного регулювання. Міжбюджетні трансферти, їх види. Порядок розрахунку обсягу міжбюджетних трансфертів. Головні напрямки удосконалення міжбюджетних відносин.

10.3. Зарубіжний досвід фінансового забезпечення місцевого самоврядування.

Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів. Бюджетний федералізм. Доходи та видатки органів місцевого самоврядування зарубіжних країн. Місцеве оподаткування в зарубіжних країнах. Фінансове вирівнювання за кордоном. Світовий досвід створення місцевих позабюджетних фондів.

Тема 11. Джерела формування та напрями використання коштів місцевих бюджетів

11.1. Сутність та склад доходів місцевих бюджетів.

Склад доходної бази місцевих бюджетів. Класифікація доходів місцевого бюджету. Місцеві податки і збори в системі доходів місцевих бюджетів. Цільові фонди як джерело доходної бази місцевих бюджетів. Місцеві позики і запозичення та їх роль у фінансовому забезпеченні місцевих органів влади. Види позик та запозичень до місцевого бюджету. Форми місцевих запозичень. Особливості здійснення місцевих запозичень і надання місцевих гарантій. Критерії визначення кредитного рейтингу міста (регіону). Місцевий борг. Управління боргом органів місцевого самоврядування. Основні напрями зміцнення доходної бази місцевих бюджетів.

11.2. Сутність та класифікація видатків місцевих бюджетів.

Поняття, функції та класифікація видатків місцевих бюджетів. Зміст термінів "видатки бюджету" та "витрати бюджету". Бюджетне фінансування та кредитування. Види видатків бюджетів. Джерела здійснення видатків бюджетів. Забезпечення здійснення видатків. Передача державою права на здійснення видатків. Критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами.

11.3. Планування та прогнозування доходів і видатків місцевих бюджетів.

Сутність прогнозування доходів місцевого бюджету. Методи прогнозування доходів: метод експертних оцінок, метод прямого рахунку, метод екстраполяції, економетричне прогнозування. Програмно-цільовий метод планування бюджету, його сутність та переваги. Методи планування видаткової частини місцевих бюджетів. Планування окремих видатків місцевих бюджетів. Основи кошторисного фінансування.

4. Структура навчальної дисципліни

У процесі вивчення дисципліни "Регіональна соціально-економічна політика" кожен слухач має ознайомитися з програмою дисципліни, з її структурою, формами та методами навчання, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання сформованих професійних компетентностей.

Тематичний план навчальної дисципліни складається з трьох модулів, кожний з яких об'єднує у собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно пов'язує декілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками. Вивчення слухачем навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів. Структура залікового кредиту навчальної дисципліни наведена у табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		лекційні	семінарські, практичні	проведення підсумкового контролю	самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Економіка регіону					
<i>Тема 1.</i> Предмет, метод і завдання дисципліни	16,5	0,5	2	–	14
<i>Тема 2.</i> Регіон у системі територіального поділу праці	15,5	0,5	2	–	13
<i>Тема 3.</i> Реалізація регіональної соціально-економічної політики	18	1	4	–	13
<i>Тема 4.</i> Природний і трудоворесурсний потенціал України	18	2	4	–	12
Разом за змістовим модулем 1	68	4	12	–	52
Змістовий модуль 2. Стратегія регіону					
<i>Тема 5.</i> Сутність стратегії та особливості розробки стратегії регіону	13	1	2	–	10
<i>Тема 6.</i> SWOT-аналіз і стратегічне планування розвитку регіону	15	1	2	–	12

Закінчення табл. 4.1

1	2	3	4	5	6
<i>Тема 7. Обґрунтування критеріїв та методів вибору стратегії розвитку регіону</i>	20	1	4	–	15
<i>Тема 8. Розробка стратегії розвитку відповідно до проектного підходу</i>	20	1	4	–	15
Разом за змістовим модулем 2	68	4	12	–	52
Змістовий модуль 3. Місцеві фінанси					
<i>Тема 9. Сутність та організаційні засади функціонування місцевих фінансів</i>	22	1	4	–	17
<i>Тема 10. Місцеві бюджети як фінансова база органів місцевого самоврядування.</i>	22	1	4	–	17
<i>Тема 11. Джерела формування та напрями використання коштів місцевих бюджетів</i>	22	2	4	–	16
Разом за змістовим модулем 3	66	4	12	–	50
<i>Підготовка до екзамену</i>	10	–	–	–	10
<i>Передекзаменаційні консультації</i>	2	–	–	2	–
<i>Екзамен</i>	2	–	–	2	–
Усього годин	216	12	36	4	16

5. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, спрямована на закріплення слухачем теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і в процесі самостійного вивчення матеріалу. У процесі проведення семінарського заняття організується дискусія навколо попередньо визначених тем, до яких слухачі готують тези виступів, а також проблемні питання, відповідь на які має бути знайдена у ході обговорення. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені слухачами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 5.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані слухачем бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Економіка регіону			
<i>Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни</i>	<p style="text-align: center;"><i>Тема семінарського заняття</i></p> <p style="text-align: center;"><i>"Предмет, метод і завдання дисципліни":</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет дисципліни й основні поняття. 2. Завдання дисципліни. 3. Місце та роль науки в системі економічних дисциплін, її зв'язок з іншими науками. 4. Методологія дисципліни "Регіональна соціально-економічна політика". <p><i>Семінар-дискусія з питання "Приклади використання загальнонаукових і конкретно-наукових методів для вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіонів".</i></p> <p><i>Робота в малих групах "Визначення поняття "Регіональна соціально-економічна політика"</i></p>	2	<p>Основна: [10 – 12];</p> <p>додаткова: [20 – 21; 23; 26; 37]</p>
<i>Тема 2. Регіон у системі територіального поділу праці</i>	<p style="text-align: center;"><i>Тема семінарського заняття</i></p> <p style="text-align: center;"><i>"Регіон у системі територіального поділу праці":</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та економічна сутність регіону у системі територіального поділу праці. 2. Типологія та класифікація регіонів України. 3. Функції регіонів. <p><i>Робота в малих групах "Розробка і реалізації регіональних проектів у сфері регіонального соціально-економічного розвитку"</i></p>	2	<p>Основна: [10 – 12];</p> <p>додаткова: [20 – 21; 23; 26; 31; 33; 35 – 37];</p> <p>інформаційні ресурси: [51]</p>
<i>Тема 3. Реалізація регіональної соціально-економічної політики</i>	<p style="text-align: center;"><i>Тема семінарського заняття</i></p> <p style="text-align: center;"><i>"Реалізація регіональної соціально-економічної політики":</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність, цілі та принципи регіональної економічної політики. 2. Складові частини державної регіональної політики. 	2	<p>Основна: [10 – 12];</p> <p>додаткова: [20 – 21; 23; 26; 31; 35; 35 – 39];</p>

1	2	3	4
	<p>3. Роль органів державного управління та місцевого самоврядування в соціально-економічному розвитку регіону.</p> <p>4. Складові частини механізму реалізації регіональної економічної політики.</p> <p><i>Семінар-дискусія з питання "Наслідки відсутності заходів щодо реалізації однієї з політик, які є складовими частинами регіональної політики"</i></p>		інформаційні ресурси: [51]
<p><i>Тема 4. Природний і трудові ресурсний потенціал України</i></p>	<p><i>Тема семінарського заняття "Природний і трудові ресурсний потенціал України":</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Природно-ресурсний потенціал. 2. Економічна оцінка природних ресурсів. 3. Демографічна ситуація в Україні. 4. Міграція населення і її види. 5. Трудові ресурси України. <p><i>Семінар-дискусія з питання "Рівень життя населення України".</i></p> <p><i>Робота в малих групах "Вплив людського потенціалу на соціально-економічний розвиток регіонів України"</i></p>	2	<p>Основна: [10 – 12]; додаткова: [21; 23; 26; 31; 33; 35 – 39]; інформаційні ресурси: [51]</p>
Змістовий модуль 2. Стратегія регіону			
<p><i>Тема 5. Сутність стратегії та особливості розробки стратегії регіону</i></p>	<p><i>Тема семінарського заняття "Сутність стратегії та особливості розробки стратегії регіону"</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність стратегії. 2. Основні підходи до формулювання стратегії. 3. Терміни та стадії процесу розробки стратегії регіону. 4. Забезпечення виконання стратегії регіону. <p><i>Семінар-дискусія з питання "Основні проблеми втілення стратегій".</i></p> <p><i>Робота в малих групах "Розробка стратегії створення позитивного іміджу регіону"</i></p>	2	<p>Основна: [5]; додаткова: [25; 43; 44]; інформаційні ресурси: [51]</p>

1	2	3	4
Змістовий модуль 3. Місцеві фінанси			
<p><i>Тема 9. Сутність та організаційні засади функціонування місцевих фінансів</i></p>	<p><i>Тема семінарського заняття</i> <i>"Сутність та організаційні засади функціонування місцевих фінансів"</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні та економічні передумови виникнення місцевих фінансів. 2. Еволюція теорії місцевих фінансів. 3. Поняття та функції місцевих фінансів. 4. Структурні елементи місцевих фінансів. 5. Характеристика нормативно-правової бази управління місцевими фінансами в Україні. <p><i>Семінар-дискусія з питання "Роль місцевих фінансів у соціально-економічному розвитку суспільства".</i></p> <p><i>Робота в малих групах "Визначення поняття "місцеві фінанси"</i></p>	2	<p>Основна: [3; 4; 8 – 9; 13], додаткова: [17 – 19; 22 – 23; 28; 33; 41 – 44, 45; 47; 49]; інформаційні ресурси: [57]</p>
<p><i>Тема 10. Місцеві бюджети як фінансова база органів місцевого самоврядування</i></p>	<p><i>Тема семінарського заняття</i> <i>"Місцеві бюджети як фінансова база органів місцевого самоврядування"</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність, склад та принципи побудови місцевих бюджетів. 2. Поняття та мета регулювання міжбюджетних відносин. Міжбюджетні трансферти, їх види. 3. Моделі організації міжбюджетних відносин. 4. Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів. 5. Доходи та видатки органів місцевого самоврядування зарубіжних країн. 6. Місцеве оподаткування в зарубіжних країнах. 7. Фінансове вирівнювання за кордоном. <p><i>Семінар-дискусія з питання "Сучасні тенденції функціонування місцевих бюджетів в Україні".</i></p> <p><i>Робота в малих групах "Перспективи розширення фінансової автономії місцевих бюджетів"</i></p>	2	<p>Основна: [3; 4; 8 – 9; 13]; додаткова: [17 – 19, 22; 24; 25; 28; 41 – 42; 45; 47; 49]; інформаційні ресурси: [57]</p>

1	2	3	4
<p>Тема 11. Джерела формування та напрями використання коштів місцевих бюджетів</p>	<p><i>Тема семінарського заняття</i> <i>"Джерела формування та напрями використання коштів місцевих бюджетів"</i></p> <p>1. Склад доходної бази місцевих бюджетів. Класифікація доходів місцевого бюджету.</p> <p>2. Місцеві податки і збори в системі доходів місцевих бюджетів.</p> <p>3. Місцеві позики і запозичення та їх роль у фінансовому забезпеченні місцевих органів влади.</p> <p>4. Поняття, функції та класифікація видатків місцевих бюджетів.</p> <p>5. Сутність та методи прогнозування доходів місцевого бюджету.</p> <p>6. Програмно-цільовий метод планування бюджету, його сутність та переваги.</p> <p><i>Семінар-дискусія з питання "Роль видатків місцевих бюджетів у фінансуванні заходів соціального спрямування".</i></p> <p><i>Робота в малих групах "Основні напрями зміцнення доходної бази місцевих бюджетів"</i></p>	<p>2</p>	<p>Основна: [3; 4; 8 – 9; 13]; додаткова: [17 – 19, 22; 24; 25; 28; 41 – 42; 45; 47; 49]; інформаційні ресурси: [57]</p>
<p>Усього годин</p>		<p>16</p>	

6. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування професійних компетентностей слухачів у процесі виконання ними певних видів економічної роботи, а саме – розрахунків економічних показників, обґрунтування висновків щодо напрямів покращення державного регулювання економіки. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті.

У процесі проведення практичного заняття слухачі самостійно або у малих групах (при попередньому поясненні викладача) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, практичні ситуації або ділові ігри. Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували слухачі, та підведення підсумків з виставленням відповідної оцінки залежно від результатів виконаної роботи. У межах дисципліни з метою опанування слухачами усіх видів економічних розрахунків практичні заняття рекомендується проводити за окремо взятими темами чи, в деяких випадках, питаннями (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

Перелік тем практичних занять

Назва змістового модуля	Теми практичних занять (за модулями)	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Економіка регіону	<i>Завдання 1.</i> Аналіз регіонального господарського комплексу країни	1	Основна: [10; 11]; додаткова: [20 – 23; 26; 31; 33; 35 – 39]
	<i>Завдання 2.</i> Аналіз реалізації демографічної політики в регіонах України	1	Основна: [10; 11]; додаткова: [20 – 23; 26; 31; 33; 35 – 39]
	<i>Завдання 3.</i> Аналіз природного та трудових ресурсного потенціалу України	1	Основна: [10; 11]; додаткова: [20 – 23; 26; 31; 33; 35 – 39]
	<i>Колоквіум</i> за змістовим модулем 1 "Економіка регіону"	1	Основна: [10; 11]; додаткова: [20 – 23; 26; 31; 33; 35 – 39]

1	2	3	4
<i>Змістовий модуль 2.</i> Стратегія регіону	<i>Завдання 1.</i> SWOT-аналіз стратегічного розвитку регіону	1	Основна: [5]; додаткова: [25; 43; 44]
	<i>Завдання 2.</i> Обґрунтування критеріїв відбору альтернатив стратегічного розвитку. Ранжування критеріїв методом експертного оцінювання та розрахунок коефіцієнта конкордації	1	Основна: [5]; додаткова: [25; 43; 44]
	<i>Завдання 3.</i> Вибір альтернативи стратегічного розвитку на основі сукупності критеріїв з використанням методу аналізу ієрархій	1	Основна: [7; 14]; додаткова: [16, 46]
	<i>Завдання 4.</i> Розробка власного проекту регіонального розвитку. Опис його змісту. Визначення зацікавлених сторін. Розробка структурної декомпозиції робіт	3	Основна: [1 – 8]; додаткова: [17 – 20; 22; 24 – 25]
	<i>Завдання 5.</i> Розробка сітьового та календарного графіків роботи, визначення необхідних ресурсів для реалізації проекту. Формування бюджету проекту та ризиків його реалізації	3	Основна: [1; 7; 8; 13; 14; 15]; додаткова: [16; 45; 48]
	<i>Колоквіум</i> за змістовим модулем 2 "Стратегія регіону"	1	Основна: [1; 6; 7; 14; 15]; додаткова: [16; 29 – 34; 43; 46; 48; 50]
<i>Змістовий модуль 3.</i> Місцеві фінанси	<i>Завдання 1.</i> Аналіз динаміки частки доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України	2	Основна: [3; 4; 8 – 9; 13]; додаткова: [19; 41 – 42; 57]
	<i>Завдання 2.</i> Аналіз динаміки частки видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України	2	Основна: [3; 4; 8 – 9; 13]; додаткова: [19, 41 – 42]
	<i>Завдання 3.</i> Визначення типу фінансової стійкості місцевого бюджету	1	Основна: [3; 4; 8 – 9; 13]; додаткова: [19, 41 – 42]

1	2	3	4
	Колоквіум за змістовим модулем 3 "Місцеві фінанси"	1	Основна: [3, 4, 8 – 9, 13], додаткова: [17 – 19; 22; 24; 28; 33, 41 – 42; 45; 49]
Разом годин за змістовими модулями		20	

6.1. Приклади типових практичних завдань за темами

Змістовий модуль 1. Економіка регіону

Тема 4. Природний і трудовий потенціал України

Практичне завдання

Порівняйте рівні безробіття й зайнятості населення наведених регіонів країни. Визначте, у якому регіоні рівень зайнятості вищий. Вихідні дані подано в табл. 6.2.

Таблиця 6.2

Вихідні дані для розрахунків

Регіони	Чисельність громадян у віці 15 – 70 років, осіб	Чисельність незайнятих громадян у віці 15 – 70 років, осіб	
		усього незайнятих громадян, що не зайняті економічною діяльністю	безробітних
А	582 300	198 700	25 400
Б	1 028 900	303 700	92 000

На основі розрахунків зробити відповідні висновки.

Змістовий модуль 2. Стратегія регіону

Тема 7. Обґрунтування критеріїв та методів вибору стратегії розвитку регіону

Практичне завдання

Проранжуйте критерії вибору стратегії регіонального розвитку (від 1 до 7), подані в табл. 6.3, та визначте узгодженість думок експертів (експертами виступають слухачі магістратури групи).

Таблиця 6.3

Оцінка думок експертів

№ з/п	Критерії вибору стратегії регіонального розвитку	Експерти				
		1	2	.	.	n
1	Відповідність стратегічним пріоритетам розвитку області					
2	Підтримка влади					
3	Отримання співфінансування з державного чи місцевих бюджетів					
4	Досягнення конкретних та вимірюваних результатів					
5	Поліпшення життя громадян					
6	Сприяння вирішенню соціальних питань					
7	Відповідність принципам стійкого розвитку та екологічним пріоритетам					

На основі отриманих розрахунків зробіть обґрунтовані висновки, які з критеріїв є більш чи менш впливовими.

Змістовий модуль 3. Місцеві фінанси

Тема 10. Місцеві бюджети як фінансова база органів місцевого самоврядування

Практичне завдання

Проаналізуйте динаміку доходів Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України за період 2012 – 2014 рр. Визначте динаміку структури зведеного бюджету за даний період. Побудуйте графіки та зробіть висновки. Вихідні дані наведені в табл. 6.4.

**Доходи Зведеного, Державного та місцевих бюджетів України
за період 2012 – 2014 рр.**

Показники	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Зведений бюджет, млрд грн, у тому числі:	445,5	442,8	455,9
<i>загальний фонд</i>	369,7	375,0	388,9
<i>спеціальний фонд</i>	75,8	67,8	67,0
Державний бюджет (без урахування міжбюджетних трансфертів), млрд грн, у тому числі:	344,7	337,6	354,8
частка у доходах зведеного бюджету, %	розрахувати	розрахувати	розрахувати
<i>загальний фонд</i>	288,5	290,1	308,7
<i>спеціальний фонд</i>	56,2	47,5	46,1
Місцеві бюджети (без урахування міжбюджетних трансфертів), млрд грн, у тому числі:	100,8	105,2	101,1
частка у доходах зведеного бюджету, %	розрахувати	розрахувати	розрахувати
<i>загальний фонд</i>	81,2	84,9	80,2
<i>спеціальний фонд</i>	19,6	20,3	20,9

7. Самостійна робота

Вивчення матеріалу з дисципліни передбачає проведення слухачем самостійної роботи.

Самостійна робота слухачів є важливою складовою навчального процесу. Її слід розглядати як спосіб індивідуалізації процесу навчально-професійної підготовки слухачів, як основу самоосвітньої діяльності фахівців, вагомий чинник їх професійної мобільності. Вона полягає у поглибленому вивченні та аналізі інформації з питань, винесених на самостійне опрацювання з використанням підручників, навчальних посібників, науково-економічної та періодичної літератури, законів та нормативних актів України, інформації з мережі Інтернет, даних статистичних довідників. Ця інформація повинна використовуватися слухачем при підготовці до практичних (семінарських) занять та до проміжного і підсумкового контролю.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи слухачів визначається навчальним планом і становить 78 % (168 години) від загального

обсягу навчального часу на вивчення дисципліни (216 годин). У ході самостійної роботи слухач має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки.

Питання для самостійного опрацювання

Змістовий модуль 1. Економіка регіону

Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни

1.1. Теоретичні підходи вітчизняних і зарубіжних авторів щодо трактування понять "економіка регіону", "регіональний розвиток" та "регіональна соціально-економічна політика".

1.2. Історичні передумови формування навчальної дисципліни.

1.3. Зарубіжний досвід реалізації регіональної соціально-економічної політики.

1.4. Новітні методи вивчення навчальної дисципліни.

Література: [10 – 12; 20 – 21; 23; 26; 31; 33; 35 – 39; 51].

Тема 2. Регіон у системі територіального поділу праці

2.1. Спеціалізація економічних регіонів та методи їх оцінки.

2.2. Показники рівня спеціалізації галузей промисловості та сільськогосподарства.

2.3. Виробнича інфраструктура регіону.

2.4. Регулювання регіонального відтворення.

2.5. Основні функції та правове забезпечення функціонування регіону.

2.6. Напрями зміцнення конкурентних позицій регіону.

Література: [10 – 12; 20 – 21; 23; 26; 31; 33; 35 – 39; 51].

Тема 3. Реалізація регіональної соціально-економічної політики

3.1. Актуальні проблеми державної регіональної політики в Україні.

3.2. Світовий досвід формування та реалізації державної регіональної економічної політики.

3.3. Фінансове забезпечення реалізації державної регіональної економічної політики.

3.4. Необхідність досягнення фінансової автономії місцевих бюджетів як напрям державної регіональної економічної політики в Україні.

Література: [10 – 12; 20 – 21; 23; 26; 31; 33; 35 – 39; 51].

Тема 4. Природний і трудоворесурсний потенціал України

4.1. Роль земельних кадастрів для проведення оцінки земельних ресурсів регіонів країни.

4.2. Бонітування земельних ресурсів у регіонах країни.

4.3. Методичні підходи до грошової оцінки земельних ресурсів території.

4.4. Оцінка перспектив покращення демографічної ситуації в регіонах країни.

4.5. Сучасні підходи до оцінки демографічного потенціалу регіонів країни.

4.6. Нормативно-правове забезпечення процесу зайнятості населення в Україні.

4.7. Сутність та сучасні форми зайнятості населення. Економічна активність населення регіону.

4.8. Методичні підходи до оцінки трудоворесурсного потенціалу регіонів країни.

Література: [10 – 12; 20 – 21; 23; 26; 31; 33; 35 – 39; 51].

Змістовий модуль 2. Стратегія регіону

Тема 5. Сутність стратегії та особливості розробки стратегії регіону

5.1. Бачення розвитку регіону.

5.2. Підбір аналітичних матеріалів стратегії регіону.

5.3. Елементи та етапи підготовки стратегії.

5.4. Учасники розробки стратегії.

5.5. Стратегічні, компонентні цілі та цілі на рівні проектів.

5.6. Стратегічне фокусування.

5.7. Класифікація переваг регіону.

5.8. Визначення і вибір конкурентних переваг регіону.

5.9. Ознаки недостатнього обґрунтування стратегії.

5.10. Розробка стратегічних планів як специфічний вид діяльності.

Література: [5; 25; 43; 44; 51].

Тема 6. SWOT-аналіз і стратегічне планування розвитку регіону

6.1. Філософія стратегічного планування.

6.2. Сутність стратегічного планування як явища та процесу передбачення майбутнього та підготовки до майбутнього.

6.3. Чинники, що сприяли розвитку стратегічного планування.

6.4. Сутність довгострокового планування.

6.5. Основні завдання наукового передбачення.

6.6. Вибір методів передбачення та інструментів розв'язання проблем залежно від типу проблеми.

6.7. Передбачення зовнішніх загроз при складанні стратегічних планів.

Література: [5; 25; 43; 44; 51].

Тема 7. Обґрунтування критеріїв та методів вибору стратегії розвитку регіону

7.1. Чинники, які впливають на вибір критеріїв оцінки стратегічних альтернатив регіонального розвитку.

7.2. Обмеження та недоліки експертного оцінювання.

7.3. Метод Дельфі, метод комісій у виборі критеріїв.

7.4. Статистичне оцінювання отриманих результатів експертного оцінювання.

7.5. Особливості використання кількісних та якісних метрик у методі аналізу ієрархій.

7.6. Узгодженість думок експертів у методі аналізу ієрархій.

Література: [7; 14; 16].

Тема 8. Розробка стратегії розвитку відповідно до проектного підходу

8.1. Особливості розробки стратегії розвитку малого міста.

8.2. Етапи розробки стратегії розвитку малого міста.

8.3. Досягнення узгодженості між складовими стратегії розвитку малого міста.

8.4. Визначення ключових чинників, які впливають на якість проекту розробки та реалізації стратегії розвитку малого міста.

8.5. Особливості фінансування розглянутої стратегії.

Література: [1 – 4; 6; 7; 9 – 10; 13; 16 – 19; 23].

Змістовий модуль 3. Місцеві фінанси

Тема 9. Сутність та організаційні засади функціонування місцевих фінансів

9.1. Фінансова незалежність місцевого самоврядування.

9.2. Зміст та значення фінансової політики органів місцевого самоврядування.

9.3. Координація діяльності учасників бюджетного процесу. Розгляд та прийняття рішення про місцевий бюджет.

9.4. Організація виконання та формування звітності про виконання місцевих бюджетів.

9.5. Державна регіональна політика та її роль у забезпеченні фінансової стабільності регіонів.

9.6. Сутність та виконання бюджетної політики на місцевому рівні.

9.7. Механізм управління місцевими фінансами.

Література: [3; 4; 8 – 9; 13; 17 – 19; 22 – 23; 28; 33; 41 – 42; 45; 47; 49; 57].

Тема 10. Місцеві бюджети як фінансова база органів місцевого самоврядування

10.1. Фінансові ресурси місцевого самоврядування.

10.2. Структура системи місцевих фінансових інститутів.

10.3. Етапи становлення місцевих бюджетів України.

10.4. Економічний вплив на бюджет органу місцевого самоврядування.

10.5. Самостійність місцевого бюджету.

10.6. Бюджет розвитку місцевих бюджетів і проблеми його функціонування.

10.7. Розвиток теорії бюджетного федералізму.

10.8. Механізм перерозподілу бюджетних ресурсів у територіальному аспекті.

Література: [3; 4; 8 – 9; 13; 17 – 19; 22; 24; 28; 41 – 42; 45; 47; 49; 57].

Тема 11. Джерела формування та напрями використання коштів місцевих бюджетів

11.1. Аналіз формування доходів місцевих бюджетів.

11.2. Суть та історичні аспекти формування цільових фондів.

11.3. Виникнення та розвиток місцевого оподаткування.

11.4. Стан місцевого оподаткування в Україні та шляхи його вдосконалення.

11.5. Управління боргом органів місцевого самоврядування.

11.6. Проблеми розмежування доходів і видатків між рівнями бюджетної системи і видами місцевих бюджетів.

11.7. Соціальна спрямованість місцевих бюджетів.

11.8. Проблеми збалансування місцевих бюджетів.

11.9. Оцінка ефективності використання бюджетних коштів.

Література: [3; 4; 8 – 9; 13; 17 – 19; 22; 28; 41 – 42; 45; 47; 49; 57].

7.1. Контрольні запитання для самодіагностики

Змістовий модуль 1. Економіка регіону

Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни

1.1. Дайте визначення понять "економіка регіону" та "регіональна соціально-економічна політика".

1.2. Назвіть об'єкти та суб'єкти регіональної соціально-економічної політики. Наведіть приклади.

1.3. Охарактеризуйте основні принципи регіональної соціально-економічної політики. Які, на ваш погляд, є найбільш значущими?

1.4. Які існують основні методи вивчення даної дисципліни?

Література: [10 – 12; 20 – 21; 23; 26; 31; 33; 35 – 39; 51].

Тема 2. Регіон у системі територіального поділу праці

2.1. Розкрийте економічну сутність регіону в системі територіального поділу праці.

2.2. Що ви розумієте під поняттям "регіон"?

2.3. Наведіть класифікацію регіонів України за різними ознаками.

2.4. Охарактеризуйте основні функції регіонів.

2.5. Які фактори впливають на реалізацію функцій регіонів?

Література: [10 – 12; 20 – 21; 23; 26; 31; 33; 35 – 39; 51].

Тема 3. Реалізація регіональної соціально-економічної політики

3.1. Що таке регіональна політика? Назвіть нормативно-правові акти, що виступають законодавчою базою регіональної політики в Україні.

3.2. Охарактеризуйте структуру регіональної економічної політики в Україні.

3.3. Назвіть головні цілі регіональної політики в Україні.

3.4. Охарактеризуйте державну регіональну економічну політику та зміст основних її принципів.

3.5. У чому полягає роль органів державного управління та місцевого самоврядування в соціально-економічному розвитку регіонів України?

3.6. Наведіть складові механізму реалізації регіональної економічної політики.

3.7. Назвіть та охарактеризуйте основні методи реалізації державної регіональної економічної політики в Україні.

3.8. За допомогою яких інструментів здійснюється реалізація державної регіональної економічної політики в Україні?

Література: [10 – 12; 20 – 21; 23; 26; 31; 33; 35 – 39; 51].

Тема 4. Природний і трудовий потенціал України

4.1. Назвіть та охарактеризуйте складові економічного потенціалу регіону.

4.2. Які елементи входять до складу природно-ресурсного потенціалу?

4.3. Які властивості земельних ресурсів?

4.4. Що відносять до особливостей лісів та лісного господарства України?

4.5. Як розраховується інтегральний природно-ресурсний потенціал регіону?

4.6. Охарактеризуйте демографічну ситуацію в Україні.

4.7. Які показники характеризують рух населення?

4.8. Що ви розумієте під поняттям "трудова ресурси", "економічно активне населення"?

4.9. Що таке безробіття? Як розраховується рівень безробіття?

Література: [10 – 12; 20 – 21; 23; 26; 31; 33; 35 – 39; 51].

Змістовий модуль 2. Стратегія регіону

Тема 5. Сутність стратегії та особливості розробки стратегії регіону

5.1. Що таке стратегія як результат?

5.2. Охарактеризувати багатоплановість поняття "стратегія регіону".

5.3. Назвіть фактори, що найбільш суттєво впливають на зміст стратегії регіону.

5.4. Дайте визначення поняття "бачення регіонального розвитку".

5.5. Які існують основні моделі розробки стратегії?

5.6. У чому полягає роль адміністративного апарату при розробці стратегії?

- 5.7. Означте показники соціально-економічного аналізу регіону.
 - 5.8. Охарактеризуйте процес побудови стратегії регіону.
 - 5.9. Які елементи стратегічної платформи необхідно врахувати при розробці стратегії регіону?
 - 5.10. Які існують методи оцінки стратегічного розвитку регіону?
 - 5.11. Охарактеризуйте інтегральну оцінку стратегічного розвитку згідно з національними стандартами.
 - 5.12. Розкрийте сутність стратегії створення позитивного іміджу регіону.
 - 5.13. Назвіть інструменти реалізації регіональної стратегії.
 - 5.14. Поясніть порядок внесення коректив до стратегії регіону.
 - 5.15. Назвіть основні проблеми втілення стратегії.
- Література:** [5; 25; 43; 44; 51].

Тема 6. SWOT-аналіз і стратегічне планування розвитку регіону

- 6.1. Дайте визначення понять "слабкі сторони", "сильні сторони", "загрози", "можливості".
 - 6.2. Розкрийте сутність SWOT-аналізу та його основних елементів.
 - 6.3. Охарактеризуйте порядок збору оцінок. Зроблених зацікавленими сторонами при означенні елементів SWOT-аналізу.
 - 6.4. Розкрийте сутність стратегічного планування.
 - 6.5. Які фактори перешкоджають широкому застосуванню стратегічного планування?
 - 6.6. Охарактеризуйте підходи до організації процесу стратегічного планування.
 - 6.7. У чому полягає мета стратегічного планування?
 - 6.8. Означте правила ефективного SWOT-аналізу.
 - 6.9. Охарактеризуйте основні етапи проведення SWOT-аналізу.
- Література:** [5; 25; 43; 44; 51].

Тема 7. Обґрунтування критеріїв та методів вибору стратегії розвитку регіону

- 7.1. Поясніть алгоритм розрахунку коефіцієнта конкордації.
- 7.2. Які статистичні оцінки можна використовувати в разі низького рівня узгодженості думок експертів?
- 7.3. У чому сутність методу аналізу ієрархій?
- 7.4. Які критерії є найдоцільнішими при виборі альтернатив регіонального розвитку?

7.5. Яким чином вагомість критеріїв відбору враховується при виборі стратегії?

Література: [7; 14; 16; 46].

Тема 8. Розробка стратегії розвитку відповідно до проектного підходу

8.1. Яким чином розробляється структурна декомпозиція робіт?

8.2. Як будується дерево цілей?

8.3. Які ризики очікують розроблену стратегію?

8.4. Які методи використовуються при формуванні бюджету реалізації стратегії?

8.5. Як оцінюються ризики та як розробляти заходи щодо управління ними?

8.6. Які методи використовуються при управлінні якістю в проектах?

8.7. Які шляхи оптимізації сітьових графіків існують?

8.8. Які типи ресурсів необхідно планувати для реалізації стратегії?

8.9. Що таке конфлікт ресурсів та як їх уникати?

8.10. Як управляти очікуваннями зацікавлених сторін?

8.11. Які особливості плану комунікацій при реалізації стратегії регіонального звіту?

Література: [1 – 4; 6; 7; 9 – 10; 14; 14; 16 – 21; 23].

Змістовий модуль 3. Місцеві фінанси

Тема 9. Сутність та організаційні засади функціонування місцевих фінансів

9.1. Назвіть об'єктивні передумови розвитку місцевих фінансів.

9.2. Дайте загальну характеристику етапам розвитку місцевого самоврядування та становлення місцевих фінансів.

9.3. Визначте зміст місцевих фінансів.

9.4. Охарактеризуйте роль місцевих органів влади в реалізації фінансової політики.

9.5. Вкажіть форми місцевих фінансів в Україні.

9.6. Назвіть функції місцевих фінансів та охарактеризуйте їх.

9.7. Які основні закони становлять правову базу місцевих фінансів?

9.8. Назвіть склад місцевих фінансових ресурсів.

9.9. Розкрийте сутність бюджетного процесу на місцевому рівні.

9.10. Назвіть стадії бюджетного процесу.

9.11. Яка відмінність між бюджетним циклом і бюджетним періодом?

9.12. Яких принципів необхідно дотримуватися для успішного прийняття і виконання місцевих бюджетів?

9.13. Охарактеризуйте проблеми, які найчастіше виникають під час складання проекту, прийняття й виконання рішення про місцевий бюджет.

9.14. Охарактеризуйте ключові принципи ефективного виконання місцевих бюджетів.

9.15. Назвіть учасників бюджетного процесу на субнаціональному рівні та їх основні повноваження.

9.16. Яку роль в бюджетному процесі відіграють представницькі органи місцевого самоврядування?

9.17. Дайте визначення розпорядників та одержувачів коштів місцевих бюджетів.

9.18. Проаналізуйте стан фінансового контролю на всіх стадіях бюджетного процесу на місцевому рівні.

Література: [3; 4; 8 – 9; 13; 17 – 19; 22 – 23; 28; 33; 41 – 42; 45; 47; 49; 57].

Тема 10. Місцеві бюджети як фінансова база органів місцевого самоврядування

10.1. Що включають місцеві фінансові ресурси?

10.2. Назвіть соціально-економічні передумови виникнення та функціонування інституту місцевих бюджетів в Україні.

10.3. Чому місцеві бюджети є основною складовою частиною місцевих фінансів?

10.4. Охарактеризуйте види місцевих бюджетів України.

10.5. Проаналізуйте склад і структуру бюджетної системи України. Яку роль відіграють її нижчі ланки у забезпеченні суспільного добробуту населення?

10.6. Розкрийте сутність і значення місцевих бюджетів як одного з головних інститутів економічного та соціального розвитку регіонів України.

10.7. Дайте визначення поняття "бюджет розвитку". Назвіть джерела його формування і використання.

10.8. Охарактеризуйте роль місцевих бюджетів в економічній системі держави.

10.9. Що є фінансовою та матеріальною основою місцевого самоврядування?

10.10. У чому полягає сутність міжбюджетних відносин? Розкрийте їхню роль і значення у функціонуванні бюджетної системи України.

10.11. Як ви розумієте поняття фінансового вирівнювання? Охарактеризуйте особливості його реалізації в Україні.

10.12. Що таке бюджетне регулювання? Які його завдання?

10.13. Як ви розумієте поняття "міжбюджетні трансферти"? Які їхні види застосовують в Україні та за кордоном?

10.14. Назвіть основні повноваження органів місцевого самоврядування у сфері міжбюджетних відносин.

Література: [3; 4; 8 – 9; 13; 17 – 19; 22; 24; 28; 41 – 42; 45; 47; 49, 57].

Тема 11. Джерела формування та напрями використання коштів місцевих бюджетів

11.1. Проаналізуйте склад дохідної бази місцевих бюджетів.

11.2. Яку роль відіграють податкові та неподаткові надходження у формуванні дохідної бази місцевого самоврядування?

11.3. Які напрями зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів ви можете запропонувати?

11.4. Назвіть ключові напрями реформування місцевого оподаткування в Україні.

11.5. У чому суть та особливості формування цільових фондів?

11.6. Вкажіть основні та додаткові джерела формування цільових фондів.

11.7. Назвіть основні напрямки витрачання коштів цільових фондів.

11.8. Які основні напрямки використання коштів резервних фондів органів місцевого самоврядування?

11.9. Розкрийте залежність видатків місцевих бюджетів від рівня бюджетної системи.

11.10. Проаналізуйте склад і структуру видаткової частини місцевих бюджетів України.

11.11. Охарактеризуйте роль видатків місцевих бюджетів у фінансуванні заходів соціального спрямування.

11.12. Назвіть критерії розмежування видатків між бюджетами.

11.13. Визначте особливості планування окремих видатків місцевих бюджетів?

11.14. Дайте характеристику принципів кошторисного фінансування.

11.15. Розкрийте особливості програмно-цільового методу планування бюджету.

Література: [3; 4; 8 – 9; 13; 17 – 19; 22; 24; 28; 41 – 42; 45; 47; 49, 57].

8. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації (табл. 8.1).

Таблиця 8.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Змістовий модуль 1. Економіка регіону	
<i>Тема 1.</i> Предмет, метод і завдання дисципліни	<i>Семінар-дискусія з питання "Приклади використання загальнонаукових і конкретно-наукових методів для вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіонів". Робота в малих групах "Визначення поняття "Регіональна соціально-економічна політика", презентація результатів</i>
<i>Тема 2.</i> Регіон у системі територіального поділу праці	<i>Робота в малих групах "Розробка і реалізації регіональних проектів у сфері регіонального соціально-економічного розвитку", презентація результатів</i>
<i>Тема 3.</i> Реалізація регіональної соціально-економічної політики	<i>Лекція проблемного характеру з питання "Проблеми та напрями вирівнювання ступенів соціального та економічного розвитку регіонів України". Семінар-дискусія з питання "Наслідки відсутності заходів щодо реалізації однієї з політик, які є складовими частинами регіональної політики", презентація результатів</i>
<i>Тема 4.</i> Природний і трудоворесурсний потенціал України	<i>Кейс "Економічна оцінка природних ресурсів: витратний та рентний підходи". Семінар-дискусія з питання "Рівень життя населення України". Робота в малих групах "Вплив людського потенціалу на соціально-економічний розвиток регіонів України", презентація результатів</i>

1	2
Змістовий модуль 2. Стратегія регіону	
<i>Тема 5. Сутність стратегії та особливості розробки стратегії регіону</i>	<i>Семінар-дискусія з питання "Основні проблеми втілення стратегій". Робота в малих групах "Розробка стратегії створення позитивного іміджу регіону", презентація результатів</i>
<i>Тема 6. SWOT-аналіз і стратегічне планування розвитку регіону</i>	<i>Лекція проблемного характеру з питання "Пастки стратегічного планування". Кейс "Оцінка соціально-економічних показників регіону"</i>
<i>Тема 7. Обґрунтування критеріїв та методів вибору стратегії розвитку регіону</i>	<i>Кейс "Вибір критеріїв оцінювання альтернатив регіонального розвитку". Кейс "Використання пакету програмного забезпечення Microsoft Excel при розрахунку методу аналізу ієрархій"</i>
<i>Тема 8. Розробка стратегії розвитку відповідно до проектного підходу</i>	<i>Робота в малих групах. "Розробка стратегії розвитку малого міста, району або громади на прикладі м. Мерефа", презентація результатів. Семінар-дискусія з питання "Особливості комунікацій зі зацікавленими сторонами при розробці та реалізації стратегії регіонального розвитку"</i>
Змістовий модуль 3. Місцеві фінанси	
<i>Тема 9. Сутність та організаційні засади функціонування місцевих фінансів</i>	<i>Лекція проблемного характеру з питання "Сучасні проблеми вдосконалення механізму управління місцевими фінансами". Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Роль місцевих фінансів у соціально-економічному розвитку суспільства". Робота в малих групах "Визначення поняття "місцеві фінанси", презентація результатів</i>
<i>Тема 10. Місцеві бюджети як фінансова база органів місцевого самоврядування</i>	<i>Лекція проблемного характеру з питання "Бюджет розвитку місцевих бюджетів і проблеми його функціонування" Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Сучасні тенденції функціонування місцевих бюджетів в Україні". Робота в малих групах "Перспективи розширення фінансової автономії місцевих бюджетів", презентація результатів</i>
<i>Тема 11. Джерела формування та напрями використання коштів місцевих бюджетів</i>	<i>Лекція проблемного характеру з питання "Проблеми розмежування доходів і видатків між рівнями бюджетної системи і видами місцевих бюджетів". Семінар-дискусія з питання "Роль видатків місцевих бюджетів у фінансуванні заходів соціального спрямування". Робота в малих групах "Основні напрями зміцнення доходної бази місцевих бюджетів", презентація результатів</i>

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності приймати самостійні рішення; формуванні здатності до ухвалення колективних рішень; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набуття навичок вирішення конфліктів; розвитку здатності до знаходження компромісів.

Лекції проблемного характеру – один із найважливіших елементів проблемного навчання студентів. Вони передбачають поряд із розглядом основного лекційного матеріалу встановлення та розгляд кола проблемних питань дискусійного характеру, які недостатньо розроблені в науці й мають актуальне значення для теорії та практики. Лекції проблемного характеру відрізняються поглибленою аргументацією матеріалу, що викладається. Вони сприяють формуванню у студентів самостійного творчого мислення, прищеплюють їм пізнавальні навички. Студенти стають учасниками наукового пошуку та вирішення проблемних ситуацій.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Вони проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. Міні-лекції відрізняються від повноформатних лекцій значно меншою тривалістю. Зазвичай міні-лекції тривають не більше 10 – 15 хвилин і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до всіх слухачів. Міні-лекції часто застосовуються як частини цілісної теми, яку бажано викладати повноформатною лекцією, щоб не втомлювати аудиторію. Тоді інформація надається по черзі кількома окремими сегментами, між якими застосовуються інші форми й методи навчання.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди та переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх.

Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Мозкові атаки – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного слухача, так і колективними, тобто виступи двох та більше слухачів.

9. Методи контролю

Система оцінювання сформованих компетентностей (див. табл. 2.1) у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах:

- активна робота на лекційних заняттях;
- активна участь у виконанні практичних завдань;
- активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;
- перевірка есе за заданою тематикою;

проведення поточного тестування;
проведення письмової контрольної роботи;
експрес-опитування;
проведення диктанту за лекційним матеріалом.

Модульний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться у формі колоквиуму. **Колоквиум** – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Проводиться як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача.

Підсумковий/семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену. **Семестрові екзамени** – форма оцінки підсумкового засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за накопичувальною системою за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;

арифметична правильність виконання індивідуального та комплексного розрахункового завдання.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності індивідуального завдання студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. При оцінюванні індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Поточний тестовий контроль проводиться декілька разів за семестр. Тест включає запитання одиничного і множинного вибору щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни.

Письмова контрольна робота проводиться 3 рази за семестр та включає практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання есе є:

здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань;

вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання;

застосування аналітичних підходів;

якість і чіткість викладення міркувань;

логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми;

самостійність виконання роботи;

грамотність подачі матеріалу;

використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ;

оформлення роботи.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену. Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей (див. табл. 2.1).

Завданням екзамену є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати

своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння студентом компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами.

Кожен екзаменаційний білет складається з 15 тестів, які перевіряють рівень засвоєння студентами теоретичного матеріалу та трьох завдань різного рівня складності: стереотипного, діагностичного та евристичного, які перевіряють рівень оволодіння студентами професійними компетентностями з оцінки стану соціально-економічного розвитку регіонів, виходячи із системного аналізу показників державного та місцевих бюджетів; складання аналітичних довідок, пропозицій, доповідей щодо виконання місцевого бюджету на підставі статистичного аналізу відповідних показників; розробки заходів щодо орієнтації та вибору доцільних інструментів регуляторного впливу державних органів влади та місцевого самоврядування на господарські процеси з метою досягнення економічної раціональності, виходячи з теоретичних засад регіональної соціально-економічної політики.

Завдання екзаменаційного білета оцінюються відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Студент, який із поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного контролю, тобто не склав змістовий модуль, має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання за розпорядженням декана факультету відповідно до встановленого терміну.

Студент **не може бути допущений** до складання екзамену, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі не досягла 35 балів. Після екзаменаційної сесії декан факультету видає розпорядження про ліквідацію академічної заборгованості. У встановлений термін студент добирає залікові бали.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі *екзаменаційної "Відомості обліку успішності"*.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: *"60 і більше балів – зараховано"*, *"59 і менше балів – не зараховано"* та заноситься у *залікову "Відомість обліку успішності"* навчальної дисципліни. У випадку отримання менше 60 балів студент обов'язково здає залік після закінчення екзаменаційної сесії у встановлений деканом факультету термін, але не пізніше двох тижнів після початку семестру. У випадку повторного отримання менше 60 балів декан факультету призначає комісію у складі трьох викладачів на чолі із завідувачем кафедри та визначає термін перескладання заліку, після чого приймається рішення відповідно до чинного законодавства: "зараховано" – студент продовжує навчання за графіком навчального процесу, а якщо "не зараховано", тоді декан факультету пропонує студенту повторне вивчення навчальної дисципліни протягом наступного навчального періоду самостійно.

Зразок екзаменаційного білета

Форма № Н-5.05

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Освітній ступінь "магістр"

Спеціальність "Державна служба". Семестр 4

Навчальна дисципліна "Регіональна соціально-економічна політика"

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ 1

1. Тестові завдання.

2. Практичне завдання. Проаналізуйте динаміку питомої ваги місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України за період 2006 – 2014 р. Вихідні дані подано в табл. 9.1.

Вихідні дані

Роки	Надходження місцевих податків і зборів, млн грн	Надходження доходів місцевих бюджетів, млн грн
2006	642,3	39 844,6
2007	729,9	58 359,2
2008	820,0	73 906,3
2009	808,6	71 062,8
2010	819,4	80 487,9
2011	2 549,8	86 504,2
2012	5 456,9	100 813,8
2013	7 314,1	105 171,1
2014	8 055,6	101 087,6

3. Практичне завдання. Обґрунтуйте стан розвитку регіонів України на основі даних Державної служби статистики України про обсяги валового регіонального продукту (ВРП) і середню чисельність населення (табл. 9.2). Визначте: питому вагу кожного регіону у загальному обсязі ВРП; зробіть рейтинг регіонів залежно від ролі кожного регіону у формуванні ВРП; розмір ВРП у розрахунку на 1 особу. Зробіть обґрунтовані висновки.

Таблиця 9.2

Вихідні дані для розрахунків

Україна та її регіони	ВРП, млн грн	Середня чисельність населення, тис. осіб
Україна	838 856	45 870,7
Вінницький	18 216	1 645,9
Волинський	10 418	1 036,9
Дніпропетровський	93 183	3 346,0
Житомирський	14 610	1 282,4
Закарпатський	11 662	1 246,1

4. Практичне завдання. Визначити тип фінансової стійкості місцевого бюджету за наступними даними: власні доходи місцевого бюджету складають 2 009,9 тис. грн, загальні доходи – 7 716,7 тис. грн, офіційні трансферти – 5 706,8 тис. грн, загальні видатки – 7 842,5 тис. грн. Дати характеристику типу фінансової стійкості та визначити стратегію соціально-економічного розвитку регіону відповідно до типу фінансової стійкості місцевого бюджету.

Затверджено на засіданні

кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Протокол № ___ від "___" _____ 20___р.

Зав. кафедри _____ Екзаменатор _____
(підпис) (підпис)

Підсумкові бали за екзамен складаються із суми балів за виконання всіх завдань, що округлені до цілого числа за правилами математики.

Кожна правильна відповідь на тестове запитання оцінюється в один бал.

Алгоритм вирішення кожного завдання включає окремі етапи, які відрізняються щодо складності, трудомісткості та значення для розв'язання завдання. Тому окремі завдання та етапи їх розв'язання оцінюються відокремлено один від одного наступним чином:

1. Оцінка за правильність виконання **практичного завдання 1** **дорівнює 6 балам** і включає:

2 бали – за правильне представлення алгоритму розрахунку показників;

2 бали – за арифметичну правильність розрахунків та охайність подання результатів;

2 бали – за наявність і ґрунтовність висновку.

2. Оцінка за правильність виконання **практичного завдання 2** **дорівнює 9 балам** і включає:

2 бали – за наявність пояснень щодо алгоритму розрахунку окремих показників, які входять до алгоритму вирішення завдання;

2 бали – за арифметичну правильність розрахунків та охайність подання результатів;

2 бали – за наявність та правильність побудови графіків;

3 бали – за логічну послідовність, аргументованість і ґрунтовність висновку.

3. Оцінка за правильність виконання **практичного завдання 3 дорівнює 10 балам** і включає:

3 бали – за наявність оригінальної версії щодо вирішення завдання;

2 бали – за наявність пояснень щодо алгоритму розрахунку окремих показників, які входять до алгоритму вирішення завдання;

2 бали – за арифметичну правильність розрахунків та охайність подання результатів;

3 бали – за логічну послідовність, аргументованість і ґрунтовність висновку.

10. Розподіл балів, які отримують слухачі

Розподіл балів за формами та методами навчання з даної навчальної дисципліни у межах тем змістових модулів наведено в табл. 10.1.

Таблиця 10.1

Розподіл балів за формами та методами навчання з дисципліни

Теми змістового модуля		лекції	практичні	домашні завдання	есе	доповідь	презентація	поточні контрольні роботи	колоквіум	Усього
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змістовий модуль 1 Економіка регіону	Тема 1. Предмет, метод та задачі дисципліни	0,5	0,5	1		1				
	Тема 2. Регіон у системі територіального поділу праці	0,5	0,5	1			1	1,5	5	20
	Тема 3. Реалізація регіональної соціально-економічної політики	0,5	1	1	2					

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10
	<i>Тема 4.</i> Природний і трудоворесурсний потенціал України	0,5	0,5			1	1			
Змістовий модуль 2 Стратегія регіону	<i>Тема 5.</i> Сутність стратегії та особливості розробки стратегії регіону	0,5	0,5	1	1				5	20
	<i>Тема 6.</i> SWOT-аналіз і стратегічне планування розвитку регіону	0,5	0,5	1		1				
	<i>Тема 7.</i> Обґрунтування критеріїв та методів вибору стратегії розвитку регіону	0,5	1	1			1	2		
	<i>Тема 8.</i> Розробка стратегії розвитку відповідно до проектного підходу	0,5	1	1			1			
Змістовий модуль 3 Місцеві фінанси	<i>Тема 9.</i> Сутність та організаційні засади функціонування місцевих фінансів	0,5	1	1		1	1		5	20
	<i>Тема 10.</i> Місцеві бюджети як фінансова база органів місцевого самоврядування	0,5	1	1		1	1	1,5		
	<i>Тема 11.</i> Джерела формування та напрями використання коштів місцевих бюджетів	0,5	1	1		1	1			
Усього		5,5	8,5	10	3	6	7	5	15	60

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання слухачів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 10.2).

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану слухача та іншої академічної документації.

11. Рекомендована література**11.1. Основна**

1. Берданова О. Оперативне планування реалізації стратегії територіального розвитку : практичний посібник / О. Берданова, Є. Фишко; Швейцарсько-український проект "Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO". – Київ : ТОВ "Софія-А", 2012. – 48 с.

2. Гордієнко В. П. Регіональна економіка : навч. посіб. / В. П. Гордієнко. – Київ : ЦУЛ, 2014. – 204 с.

3. Дем'янчук О. І. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О. І. Дем'янчук. – Острог : Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2013. – 340 с.

4. Євдокімова М. О. Місцеві фінанси : навч. посіб. / М. О. Євдокімова; ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. – Харків, 2014. – 343 с.

5. Кайлюк Є. М. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / Є. М. Кайлюк, В. М. Андрєєва, В. В. Гриненко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2010. – 279 с.
6. Карий О. Стратегічне планування розвитку міста / О. Карий. – Львів : ЗУКЦ, 2007. – 317 с.
7. Матвіїшин Є. Г. Планування проектних дій : навч. посіб. / Є. Г. Матвіїшин. – Київ : Хай-Тек Прес, 2008. – 216 с.
8. Ніколаєва О. М. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О. М. Ніколаєва, А. С. Маглаперідзе. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 354 с.
9. Прохорова В. В. Місцеві фінанси : конспект лекцій / В. В. Прохорова; Харківський національний економічний університет. – Харків : ХНЕУ, 2009. – 159 с.
10. Регіональна економіка : підручник / за заг. ред. проф. Н. Л. Гавкалової. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2011. – 464 с.
11. Регіональна економіка у схемах і таблицях : навчально-практичний посібник / Т. М. Серікова, Н. К. Гіковата, Г. М. Шумська; за заг. ред. канд. екон. наук. доцента Серікової Т. М. – Харків : Вид ХНЕУ, 2010. – 176 с.
12. Регіональна економіка: навч. посіб. / за ред. В.Ф. Семенова. – Київ : МП Леся, 2009. – 708 с.
13. Сунцова О. О. Місцеві фінанси : навч. посіб. / О. О. Сунцова. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
14. Управління проектами : навч. посіб. / І. А. Дмитрієв, Г. В. Деділова, І. М. Кирчата та ін. – Харків : ХНАДУ, 2013. – 236 с.
15. Управління проектами: процеси планування проектних дій : підручник / І. В. Чумаченко, В. В. Морозов, Н. В. Доценко та ін. – Київ : Університет економіки та права "КРОК", 2014. – 673 с.

11.2. Додаткова

16. Бушуєв С. Д. Управління проектами: Основи професійних знань і системи оцінювання компетенції проектних менеджерів / С. Д. Бушуєв, Н. С. Бушуєва (National Competence Baseline, NCB UA Version 3.0) – Київ : Ірідіум, 2006. – 208 с.
17. Бюджетний кодекс України. – Харків : Вид. "Право", 2016. – 208 с.
18. Венгер В. В. Фінанси : навч. посіб. / В. В. Венгер; Київський екон. ін-т менеджменту "ЕКОМЕН". – Київ : ЦУЛ, 2009. – 427 с.

19. Власюк Н. І. Місцеві фінанси : навч. посіб. / Н. І. Власюк, Т. В. Мединська, М. І. Мельник. – Київ : Алерта, 2011. – 328 с.
20. Гаврилов А. И. Региональная экономика и управление : учеб. пособ. для вузов / А. И. Гаврилов. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 239 с.
21. Гранберг А. Г. Основы региональной экономики : учебник / А. Г. Гранберг. – 4-е изд. – Москва : ГУ ВШЭ, 2004. – 495 с.
22. Дегтяр А. О. Публічні фінанси : навч. посіб. / А. О. Дегтяр, М. В. Гончаренко, О. С. Лесная. – Харків : С. А. М., 2011. – 512 с.
23. Європейська хартія про місцеве самоврядування // Офіційний вісник України. – 2015. – № 24. – С. 450.
24. Карлін М. І. Фінанси зарубіжних країн : навч. посіб. / М. І. Карлін; Волин. держ. ун-т ім. Л. Українки. – Київ : Кондор, 2009. – 382 с.
25. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / Г. І. Кіндрацька. – Київ : Знання, 2006. – 366 с.
26. Конституція України. – Харків : Вид. "Право", 2016. – 68 с.
27. О'Коннор Дж. Искусство системного мышления: необходимые знания о системах и творческом подходе к решению проблемы / Дж. О'Коннор. – Москва : Альбина Бизнес-Букс, 2006. – 256 с.
28. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін; Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – Київ : КНЕУ, 2008. – 239 с.
29. Планування місцевого сталого розвитку : посібник з формулювання стратегії місцевого сталого розвитку. – Київ : ПРООН, Муніципальна програма сталого розвитку, 2005. – 67 с.
30. Про Генеральну схему планування території України : Закон України №3059-14 від 07.02.2002 р. // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 30. – С. 204.
31. Про засади державної регіональної політики : Закон України № 156-VIII від 05.02.2015 // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 13. – С. 721.
32. Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст : Закон України № 1580-IV від 04.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 24. – С. 332.
33. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 10. – С. 108.
34. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України №3235-IV від 20.12.2005 р. // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 9, № 10-11. – С. 96.

35. Про транскордонне співробітництво : Закон України №1879-15 від 24.06.2004 // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 50. – С. 534.
36. Региональная экономика : учебник / под ред. В. И. Видяпина и М. В. Степанова. – Москва : ИНФРА-М, 2007. – 666 с.
37. Регіональна економіка : навч. посіб. (2-е вид. змін. і доп.) / за ред. Я. Б. Олійника. – Київ : КНТ, Видавець Фурса С. Я., 2008. – 444 с.
38. Регіональна економіка. Словник-довідник / О. Д. Богорад, О. М. Невелєв, В. М. Падалка, М. В. Підмогильний. – Київ : НДІСЕП, 2004. – 346 с.
39. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. – Київ : Знання України, 2005. – 498 с.
40. Розміщення продуктивних сил і економіка регіонів України : підручник / М. В. Жук, В. П. Круль. – Київ : Кондор, 2004. – 296 с.
41. Романенко О. Р. Фінанси : підручник / О. Р. Романенко. – Київ : ЦУЛ, 2009. – 310 с.
42. Стойко О. Я. Фінанси : навч. посіб. / О. Я. Стойко, Д. І. Дема; за ред. О. Я. Стойка. – Київ : Алерта, 2014. – 431 с.
43. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Збірник матеріалів "круглого столу" / за ред. С. О. Білої. – Київ : НІСД, 2011. – 88 с.
44. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / М. П. Галушак, Н. М. Шведа. – Тернопіль : ТНТУ, 2010. – 105 с.
45. Суспільні фінанси України : навч. посіб. / за ред. М. І. Карліна. – Луцьк : РВВ "Вежа" ВНУ ім. Л. Українки, 2008. – 260 с.
46. Тернер Р. Дж. Области приложения проектно-ориентированного управления [Текст] / Р. Дж. Тернер // Управление проектами и программами. – 2007. – № 3 (11). – С. 220 – 236.
47. Управління фінансовими ресурсами місцевого бюджету : монографія / Л. Ф. Кондусова, І. І. Нескородєва, І. І. Алексєєнко та ін. – Харків : ХНЕУ, 2011. – 266 с.
48. Фесенко Т. Г. Управління проектами: теорія та практика виконання проектних дій : навч. посіб. / Т. Г. Фесенко. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 181 с.
49. Фінанси: курс для фінансистів : навч. посіб. / за ред. В. І. Оспіщева. – Київ : Знання, 2008. – 567 с.
50. Шаров Ю. Стратегічне планування у соціально-технічних системах і місцевому самоврядуванні. – Київ : Вид. УАДУ, 1996. – 250 с.

11.3. Інформаційні ресурси

51. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова КМУ №385 від 06.08.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/385-2014п>.

52. Інформаційний ресурс з проблематики управління проектами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.project.narod.ru.

53. Новостной портал ЛигаБизнесИнформ. – Режим доступу : <http://liga.net>.

54. Нормативные акты Украины. – Режим доступу : <http://www.nau.ua>.

55. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

56. Право. Украина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html>.

57. Сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень. – Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua>.

58. Стандарти з управління проектами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pmacademy.ru/

59. Шаблоны проектной документации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pmexpert.ru/library/material/files/project-templates.doc>.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Регіональна соціально-економічна політика" за Національною рамкою кваліфікацій України

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Економіка регіону					
Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни					
Здатність використовувати переваги регіону і підбирати конкретні засоби та інструменти для належного управління продуктивними силами регіону	Сутність поняття національної економіки та відповідні положення процесу управління національним комплексом країни, основні складові регіональної економіки	Розуміння сутності, принципів, об'єктів, суб'єктів і інструментів управління регіональної економікою країни; знання методології дослідження й удосконалення процесів регулювання регіональної економіки	Уміння використовувати загальнонаукові та конкретно-наукові методи для дослідження механізму регулювання регіональної економіки	Здатність до роботи у команді з іншими слухачами при обговоренні необхідності регулювання регіональної економіки в Україні	Здатність брати ініціативу і формулювати власну позицію щодо обґрунтування методології дослідження механізму регулювання регіональної економіки в Україні
Тема 2. Регіон у системі територіального поділу праці					
Здатність аналізувати, раціонально та критично оцінювати систему територіального поділу праці, раціонально застосовувати інструменти регулювання регіонального відтворення	Сутність поняття поділу праці. Основні види і інструменти поділу праці. Сутність методу "дерево цілей". Зарубіжний досвід реалізації поділу праці	Знання про сутність і основні складові механізму регіональної економічної політики у країні; знання основних критеріїв ефективної реалізації окремих видів регіональної політики	Уміння обґрунтовувати критерії для оцінювання наслідків прийнятих управлінських рішень щодо реалізації тієї чи іншої регіональної політики у країні	Здатність дотримуватися соціальних норм і правил при співпраці з іншими слухачами при формуванні своєї власної позиції щодо ефективних шляхів реалізації регіональної політики	Здатність брати на себе відповідальність за прийняття індивідуальних й колективних рішень у процесі вибору шляхів ефективної регіональної політики у країні

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Реалізація регіональної соціально-економічної політики					
Здатність здійснювати контроль за виконанням прав, обов'язків та відповідальністю виконавців регіональної економічної політики, ефективно делегувати повноваження	Сутність поняття державного регулювання економіки та вихідні положення цього процесу, основні види методів державного регулювання економіки	Розуміння сутності, принципів, об'єктів, суб'єктів й інструментів державного регулювання економіки у країні; знання методології дослідження й удосконалення процесів регулювання економіки на макrorівні	Уміння використовувати загальнонаукові та конкретно-наукові методи для дослідження механізму державного регулювання економіки у країні	Здатність до роботи у команді з іншими слухачами при обговоренні необхідності державного регулювання економіки та економічної політики в Україні	Здатність брати ініціативу і формулювати власну позицію щодо обґрунтування методології дослідження механізму державного регулювання економіки в Україні
Тема 4. Природний і трудовресурсний потенціал України					
Здатність визначати оптимальні способи та напрямки використання наявних природних ресурсів; проводити розрахунки щодо визначення рівня людського потенціалу, ринку праці та збалансованості робочих місць та робочої сили	Сутність поняття економічного потенціалу та його складових. Поняття "природні ресурси" та "трудова ресурси". Основні елементи економічного потенціалу	Знання складових економічного потенціалу національної економіки та показників ефективності їх використання за різними методиками оцінки; знання про основні показники оцінки ефективності задіяного національного капіталу та його продуктивності	Вміння здійснювати оцінку ефективності використання економічного потенціалу країни, визначати ступінь продуктивності національного капіталу та означати чинники розвитку національної економіки	Здатність до роботи у команді у процесі оцінки складових економічного потенціалу та визначення показників задіяного національного капіталу	Здатність брати ініціативу і формулювати власну позицію щодо обґрунтування напрямів підвищення ефективності використання національного капіталу при урахування факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовища

1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 2. Стратегія регіону					
Тема 5. Сутність стратегії та особливості розробки стратегії регіону					
Здатність усвідомлювати особливості соціально-економічного розвитку регіону та означати регіональні пріоритети за допомогою підбору конкретних засобів та інструментів для належної реалізації стратегії регіону	Сутність поняття стратегія та ознак стратегії регіону. Основні фактори впливу на розвиток регіону. Методи оцінки напрямів соціально-економічного розвитку регіону	Знання складових стратегічного управління регіональним розвитком; складу основних соціально-економічних характеристик регіону; методологічних основ аналізу стратегічної платформи	Вміння обґрунтовувати критерії для оцінювання ефективності стратегії регіону, передбачати наслідки прийняття управлінських рішень щодо реалізації тієї чи іншої складової стратегії регіону	Ефективно формувати стратегію регіону при урахуванні тенденцій регіонального розвитку з застосуванням загальнонаукових та конкретно наукових методів дослідження	Відповідальність за точну ідентифікацію ключових проблем регіонального розвитку; розробку необхідних умов мінімальності заходів реалізації стратегії регіону
Тема 6. SWOT-аналіз і стратегічне планування розвитку регіону					
Здатність планувати та здійснювати SWOT-аналіз регіону з метою соціально-економічної діагностики та формування передумов розвитку	Сутність основних складових SWOT-аналізу. Сутність поняття SWOT-діагностика. Визначення поняття "стратегічне планування"	Знання основних етапів SWOT-аналізу; змісту основних підходів до організації процесу стратегічного планування	Вміння досліджувати тенденції регіонального розвитку за допомогою інструментарію SWOT-аналізу, застосовувати у дослідженнях різні методи для розробки стратегії регіону	Презентувати результати найбільш ефективного способу розробки стратегії регіону при оптимальному залученні ресурсів	Здатність брати ініціативу і формулювати власну позицію щодо обґрунтування напрямів стратегічного планування розвитку регіону
Тема 7. Обґрунтування критеріїв та методів вибору стратегії розвитку регіону					
Спроможність генерувати та визначати важливість критеріїв оцінки стратегій регіонального розвитку. порівнювати розроблені альтернативи за сукупністю критеріїв	Сутність поняття "критерій оцінювання" та алгоритм реалізації методу аналізу ієрархій	Знання особливостей генерування критеріїв оцінки стратегій регіонального розвитку; методи вибору альтернатив регіонального розвитку за обраною сукупністю критеріїв	Вміння визначати вагомість критеріїв оцінки альтернатив регіонального розвитку за експертними методами; розробляти дерево цілей стратегії в рамках проектного підходу	Здатність до роботи у команді при оцінювання вагомості критеріїв вибору альтернатив та реалізації методу аналізу ієрархій	Здатність брати на себе відповідальність за сукупність обґрунтованих критеріїв вибору альтернатив регіонального розвитку

1	2	3	4	5	6
Тема 8. Розробка стратегії розвитку відповідно до проектного підходу					
Здатність розробляти та реалізовувати стратегію розвитку малого міста з використанням інструментарію проектного менеджменту	Загальна послідовність розробки проекту формування та реалізації стратегії розвитку малого міста. Сутність бачення стратегії як проекту	Знання основних інструментів проектного менеджменту та особливості їх реалізації на регіональному рівні; вимоги до розробки стратегій розвитку малих міст	Вміння розробляти структурну декомпозицію робіт відповідно до дерева цілей та результатам SWOT-аналізу; розробляти сітьові та календарні графіки робіт; будувати діаграму якості управління проектом; оцінювати ризики реалізації проекту стратегічного розвитку; обґрунтовувати ресурси для реалізації пакетів робіт в рамках проекту стратегічного розвитку та формувати його бюджет	Спроможність презентувати власні розробки стратегії для малих міст, з використанням інструментів проектного менеджменту	Здатність брати ініціативу і представляти результати оцінювання ризиків реалізації проекту стратегії регіонального розвитку, а також чинників забезпечення якості його впровадження
Змістовий модуль 3. Місцеві фінанси					
Тема 9. Сутність та організаційні засади функціонування місцевих фінансів					
Здатність здійснювати оцінку фінансового забезпечення впровадження державно-управлінських рішень щодо економічного і соціального розвитку регіонів	Сутність фінансів, їх специфічні ознаки та функції. Поняття та принципи побудови фінансової системи	Знання економічної сутності місцевих фінансів, місцевих фінансових ресурсів; функцій та структурних елементів місцевих фінансів; основ нормативно-правового регулювання місцевих фінансів; поняття та основних стадій бюджетного процесу	Здійснювати обґрунтований вибір системи показників для оцінки фінансового забезпечення впровадження державно-управлінських рішень щодо економічного і соціального розвитку регіонів	Презентувати результати оцінки фінансового забезпечення впровадження державно-управлінських рішень щодо економічного і соціального розвитку регіонів	Відповідати за коректність та адекватність оцінки фінансового забезпечення впровадження державно-управлінських рішень щодо економічного і соціального розвитку регіонів, самостійно приймати ефективні управлінські рішення, використовуючи результати цієї оцінки

1	2	3	4	5	6
Тема 10. Місцеві бюджети як фінансова база органів місцевого самоврядування					
Здатність обирати адекватні фінансові механізми впровадження державно-управлінських рішень щодо економічного і соціального розвитку регіонів	Визначення бюджету, сутності та принципів побудови бюджетної системи, міжбюджетних відносин, сутності та призначення місцевих бюджетів	Знання сутності поняття "місцеві бюджети"; складу місцевих бюджетів; принципів побудови системи місцевих бюджетів; знання про поняття та мету регулювання міжбюджетних відносин; фінансове вирівнювання та механізми бюджетного регулювання	Визначати та обґрунтувати основні напрями вдосконалення бюджетної системи та міжбюджетних відносин з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів	Здатність до групової взаємодії в процесі визначення та обґрунтування основних напрямів вдосконалення бюджетної системи та міжбюджетних відносин з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів	Приймати ефективні управлінські рішення щодо розробки та реалізації напрямів вдосконалення бюджетної системи та міжбюджетних відносин з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів
Тема 11. Джерела формування та напрями використання коштів місцевих бюджетів					
Здатність оцінювати стан соціально-економічного розвитку території на основі системного аналізу показників місцевого бюджету	Визначення понять "доходи" та "видатки". Зв'язок функцій держави та бюджетних видатків. Сутність і функції податків. Поняття та склад податкової системи	Знання сутності та складу доходів місцевих бюджетів, класифікації доходів місцевого бюджету; знання про місцеві податки і збори в системі доходів місцевих бюджетів. Знання сутності та класифікації видатків місцевих бюджетів, критеріїв розмежування видів видатків між місцевими бюджетами. Знання основ планування та прогнозування доходів і видатків місцевих бюджетів	Здійснювати аналіз показників виконання та оцінку фінансової стійкості місцевого бюджету; визначати основні напрями зміцнення доходної бази місцевих бюджетів з метою підвищення економічної самостійності адміністративно-територіальних формувань	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та реалізації основних напрямів зміцнення доходної бази місцевих бюджетів з метою підвищення економічної самостійності адміністративно-територіальних формувань	Відповідати за точність і коректність аналізу показників виконання та оцінки фінансової стійкості місцевого бюджету, приймати ефективні управлінські рішення, використовуючи результати цього аналізу

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
3. Програма навчальної дисципліни	10
4. Структура навчальної дисципліни.....	16
5. Теми та плани семінарських занять.....	18
6. Теми практичних занять	22
6.1. Приклади типових практичних завдань за темами.....	25
7. Самостійна робота.....	27
7.1. Контрольні запитання для самодіагностики	32
8. Методи навчання	38
9. Методи контролю	41
10. Розподіл балів, які отримують слухачі	48
11. Рекомендована література.....	50
11.1. Основна	50
11.2. Додаткова	51
11.3. Інформаційні ресурси.....	54
Додатки.....	55

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"РЕГІОНАЛЬНА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА
ПОЛІТИКА"**

**для слухачів магістратури за спеціальністю
8.15010002 "Державна служба"
всіх форм навчання**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Гавкалова** Наталія Леонідівна
Грузд Марина Володимирівна
Мельник Вікторія Іванівна та ін.

Відповідальний за видання *Н. Л. Гавкалова*

Редактор *О. Г. Лященко*

Коректор *О. Г. Лященко*

План 2016 р. Поз. № 213 ЕВ. Обсяг 61 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*